

Záchrana a rekonstrukce sousoší Panny Marie mezi anděly z Kutné Hory

Preservation and Reconstruction of a Sculpture of the Virgin Mary between Angels from Kutná Hora

Martin Kulhánek, Jakub Ďoubal

Univerzita Pardubice, Fakulta restaurování v Litomyšli

Klíčová slova

restaurování | rekonstrukce | faksimile | výdusek | polychromie | náhrada | silikonové barvy

Key words

restoration | reconstruction | facsimile | artificial stone | polychromy | replacement | silicone colours

Abstrakt

V letech 2009–2012 byla v Kutné Hoře realizována restaurátorská akce zacílená na záchranu polychromovaného kamenného sousoší Panny Marie mezi anděly z výklenkové kapličky ve Vocolově ulici, v rámci níž byla provedena i náhrada originálu jeho sochařskou rekonstrukcí. Tento úkol, zdánlivě nikterak ojedinělý, však přinesl několik zajímavých metodických problémů.

Při restaurování bylo nutné řešit otázky jak technologické, tak koncepční. Oba tyto okruhy, jak se ukázalo, jsou velmi těsně spojeny. Na počátku každého restaurátorského zákroku stojí otázka, co je, nebo by mělo být jeho cílem. V pojednávaném případě byla prvořadá maximální ochrana vážně narušeného originálu. Z tohoto požadavku logicky vyplývá i otázka budoucího uchování a důstojné prezentace díla, jejíž vyřešení je základem pro formulaci koncepce celého zásahu.

Vedle snahy o uchování originálu je však v daném případě neméně důležité i hledisko estetické či výtvarné. To je reprezentováno pokusem o obnovení funkce díla v daném architektonickém a urbanistickém celku. Požadovaným výsledkem proto bylo vytvoření ideální představy o původním vzhledu kapličky se sousoším, tedy hypotetická rekonstrukce plastického tvaru a jeho barevné adjustace. Z tohoto zadání vyplývají problémy technologického charakteru, především zda je nezbytné dílo rekonstruovat jako materiálovou kopii, tedy skulpturu z přírodního kamene, a následně jej upravit olejovým nátěrem, který byl použit i na originálním díle, či zda zvolit technologický postup využívající moderní materiály. V tomto případě bylo přistoupeno k použití technologie zcela soudobé, totiž cementového výdusku opatřeného nátěrem na bázi silikonu. Publikovaný příspěvek rozvíjí důvody pro toto řešení.

Popisovaný projekt představuje jeden z příkladů, jak je možné přistupovat k péči o drobné památky, jako jsou kapličky, boží muka či menší světecké sochy a sousoší, tedy památky lokálního významu. Přestože se často nejedná o díla špičkových uměleckých kvalit, jejich význam je nemalý. Představují totiž důležité body v kulturní krajině, ať už městské či volné, vytvářejí atmosféru místa a jsou orientačními body. Nejen uchování, ale i obnova či oživení těchto míst přispívá k udržování historické a kulturní kontinuity.

Abstract

Between 2009–2012 there was a restoration project focused on the preservation of the polychrome stone sculptural group of Virgin Mary with Angels from a niche of a chapel in Vocolova Street. Within the project the sculptural group was also replaced by its copy. The task, even if it might not have seemed unique, brought about a few interesting methodological issues. These ranged issues of technology to the conceptual questions. Both the areas proved to be closely interconnected.

At the beginning of every restoration project there is a question what its goal is or should be. In this case the goal was to preserve the original, which was severely damaged, as much as possible. This requirement was logically followed by the matter of the future storage and presentation of the artwork; solving the issue would have meant the basis for the concept development of the whole intervention.

Besides the conservation aims, the aesthetic or artistic perspectives were regarded not less important. These perspectives were represented by attempts to renew the function of the artwork in the given architectonic and urbanistic whole. The desired result was to create a rough idea of the appearance of the chapel with the sculptural group, i.e. a hypothetical reconstruction of the 3-dimensional shape and its colour adjustment. Such assignment carried issues of technological character, above all, whether it was necessary to reconstruct the artwork as its material copy, that is a sculpture made of natural stone treated with an oil coating originally used on the artwork, or to choose a technological process using modern materials. In this case, a completely contemporary technology was used, i.e. a cement stone cast treated with a coating on the basis of silicone. The paper explains the reasons for such a solution.

The project represents one of the examples of how to approach care for minor monuments, such as chapels, columns of crucifixion or minor statues of saints and sculptural groups, in other words, monuments of local importance. Although they do not usually mean artworks of outstanding artistic quality, their importance is considerable. They represent significant points in the cultural landscape, either urban or natural; they create the atmosphere of the place or have the function of landmarks.

Úvod – historické souvislosti

Kaple se sousoším Panny Marie mezi anděly patří k mnoha drobným sakrálním stavbám tvořících městský mobiliář Kutné Hory. Stavba provedená v novoklasicistním stylu je situována v blízkosti barokního areálu kláštera voršilek v křížení ulic Vocelovy a Čs. legionářů. Jak to v případě našich historických sídel bývá, místo samo prošlo v průběhu své existence několika vývojovými fázemi a je příznačné, že svou podobu změnilo i v průběhu samotné restaurátorské akce, která si od průzkumu po realizaci vyžádala tříleté pracovní úsilí. Pro lepší pochopení kontextu celého projektu nastiňme v úvodu krátce historii objektu a jeho okolí.

Původně se jednalo o raně barokní mariánské sousoší, které bylo umístěno v ohradní zdi kláštera voršilek. Jeho osazení souvisí s upevněním kultu Panny Marie, ale především s uctíváním Staroboleslavského palladia, neboť sousoší vzniklo jako jedno ze zastavení poutní cesty z Chrudimi do Staré Boleslavi. K této významné barokní pouti se Kutná Hora připojila po roce 1670, sousoší bylo vztyčeno v roce 1686 a pro poutníky přicházející do města Klášterskou (Sedleckou) branou se stalo prvním kutnohorským zastavením.^[1]

V roce 1855 však bylo původní sousoší zničeno při dopravní nehodě, kdy vozka z Tellerova cukrovaru nárazem do zdi rozbil i sousoší s Pannou Marií. K nápravě důsledků kolize došlo záhy, a to pořízením nového sousoší, pro které byla zřízena kaple. Podle dostupných pramenů byly kusy zničeného sousoší vloženy do základů kaple. Rok na to byla kaplička přemístěna spolu se sousoším a stala se součástí uliční fronty domů.^[2] V letech 1894–1913 došlo k rozsáhlým změnám okolí stavby. Zbořena byla Klášterní brána i hradby a v rámci této přestavby byla kaplička posunuta o 30 metrů blíže k městu, tedy do dřívější úrovně hradeb. V roce 2009 byla provedena demolice domů a zbytků ohradní zdi, přiléhajících ke kapličce. Stavba se tak stala solitérním objektem. Na vzniklé parcele po domech č. p. 292 a 433 bylo zbudováno placené parkoviště. Tyto úpravy byly prováděny v rámci celkové rekonstrukce takzvané křižovatky „U Krupičků“. Kaplička se sousoším je posledním fragmentem původní urbanistické situace a sousoší samotné dokladem hned několika etap historie města a připomínkou jeho duchovních kořenů.

Výše zmíněná rekonstrukce křižovatky, realizovaná od roku 2009, se vlastně stala impulzem pro zahájení přípravných prací záchrany této památky. V první fázi byl naplánován transfer sousoší z kaple s následným provedením restaurátorského průzkumu díla. Po sejmutí skulptury ze zděného podstavce byly zahájeny stavební práce na rekonstrukci objektu, které bohužel probíhaly v režimu stavební obnovy. V rámci přípravy tedy nebyl realizován restaurátorský průzkum omítek kaple, jehož případná zjištění mohla být využita v pozdější fázi úpravy interiéru kaple, o kterém bude pojednáno níže. Situace, kdy restaurování uměleckého díla a obnova okolní architektury, která s daným dílem přímo souvisí, probíhají ve zcela odlišném režimu a odděleně, je bohužel u nás poměrně běžná. Většinou je tento stav dán již zadáním, kdy je umělecké dílo (socha, obraz) vnímáno solitérně, bez souvislostí. Ovšem právě souvislosti a vztahy mezi sochařskými či malířskými díly a okolní architekturou jsou zásadní pro konečné estetické vyznění.

Samotné sousoší se svým provedením nijak nevymyká běžné dobové produkci. Trojúhelníková kompozice zobrazuje Pannu Marii jako vládkyni nebes s malým Ježíškem v náruči. Po stranách je scéna lemována dvěma adorujícími figurami andělů. Ve středu, nad spodní hranou organicky členěného oblačného postamentu sousoší, je umístěna menší figura andělského dítěte. Všechny figury, kromě malého andělka, jsou oděny ve splývavých tunikách členěných pevně formovanými draperiemi v duchu renesančních vzorů. Podle archivních pramenů byl autorem skulptury pražský sochař Altegessel. Zajímavým poznatkem je fakt, že sousoší bylo patrně od počátku své existence opatřeno barevnou povrchovou úpravou, která byla obnovována až do dnešních dnů. Je zde tedy patrný záměr uchovat původní prezentaci díla, určitá forma historizujícího přístupu k tvorbě. Tuto teorii podporuje umístění dvou barokních řezb letících andělů na stěnách interiéru kaple, které můžeme vidět na archivních fotografiích z první poloviny 20. století. Z těchto faktů, zjištěných vizuálním a archivním průzkumem, vyplynuly i cíle sondážního a chemicko-technologického průzkumu, který byl zaměřen na analýzu barevných úprav sousoší.

Jako nejstarší souvisleji dochovaná barevná vrstva byl identifikován nátěr olovnatou bělobou provedený v několika vrstvách. Nejprve byl povrch kamene napuštěn lněným olejem, ná-

sledně byla nanášena tenká vrstva olovnaté běloby, na kterou navazovala silnější vrstva stejného materiálu, ovšem s křemenným plnivem. Finálně byl povrch upraven vrstvou vosku, či laku.^[3] Na této barevné vrstvě se nacházel silný šedookrový olejový nátěr. Tento nátěr výrazně zastíral modelaci, především jemnější detaily výzdoby rouch, detaily obličejů a podobně. Nejmladší barevná úprava byla provedena plošným syntetickým nátěrem stříbrenkou. Kromě monochromního šedookrového nátěru byly všechny etapy doplněny zvýrazněním ozdobných částí oděvu, v případě nejstarší vrstvy imitací zlacení, u nejmladší pak syntetickým nátěrem imitativní syntetickou zlatou barvou.

Vzhledem k takto rozsáhlé dochovaným plochám historických barevných úprav, které byly vyhodnoceny jako cenný doklad adjustace povrchu kamenosochařských děl v minulosti, směřovala od počátku koncepce zásahu především k zachování barevné povrchové vrstvy. Z tohoto požadavku vyplynul následně návrh na přemístění originálu do interiéru. Zásadním argumentem byl právě stav samotného sousoší převážně olejových nátěrů. Postupným křehnutím barevné hmoty docházelo k degradaci nátěrů za vzniku krakel a následného odtrhávání od podkladu. Vzhledem k rozsahu poškození nebylo možné nadále ponechat originál sousoší na původním místě. Zároveň bylo třeba vyřešit otázku, jakým způsobem provést náhradu skulptury ve výklenkové kapličce, která tvoří výraznou dominantu nově vzniklého prostoru u vstupu do historického centra Kutné Hory.

Restaurování a rekonstrukce

Restaurátorský zákrok probíhal ve dvou rovinách. V první byl řešen problém uchování originálu^[4] a možnosti jeho další prezentace, ve druhé pak způsob provedení náhrady díla. Jak již bylo zmíněno výše, kaplička je situována v místě s bohatou historií a svou lokací navíc připomíná směry starých cest i vnější hranici někdejší barokní Kutné Hory. V lokálním kontextu se tedy jedná o místo značného kulturně-historického významu. Je třeba dodat, že v posledních letech věnuje město Kutná Hora mimořádnou péči těmto drobným artefaktům, a to jak v oblasti jejich vlastního restaurování, tak v obnově původních i zřizování nových lokalit, které se podílejí velkou

Obř. 1. Sousoší Panny Marie mezi anděly v roce 2008 – stav před započatím stavebních a restaurátorských prací. Foto Jakub Ďoubal.

měřou na tom, co na návštěvníka působí nejsilněji, totiž atmosféra místa. Nicméně právě obnovení genia loci bylo v tomto případě v širším kontextu úkolem značně problematickým. Demolicí okolní zástavby došlo k úplnému přerušení vazeb objektu na okolní situaci. Z původní uliční fronty vytržená stavba se tak stala solitérním, v prostoru dominantním objektem. Parcely změněné na parkoviště rovněž novému uspořádání na malebnosti nepřidaly. V roce 2010 byly zahájeny práce na restaurování originálu sousoší. Barevné souvrství bylo zažehlováno tepelnou špachtlí a jako konsolidační médium byl užit materiál Akrylkleber 408 20X, který byl dle potřeby zředěn vodou a injektován pod zažehlované krakely.^[5] Výhodou použití tohoto materiálu byly

Obr. 2. Originál sousoší Panny Marie mezi anděly – stav po restaurování. Foto Martin Kulhánek.

Obr. 3. Originál sousoší Panny Marie – stav v průběhu snímání novodobých přemalob. Foto Martin Kulhánek.

především jeho termoplastické vlastnosti. Tento postup byl zvolen s přihlédnutím k předpokladu budoucího umístění díla v interiéru.^[6]

Na základě provedených sond bylo rozhodnuto o sejmutí nejmladších syntetických nátěrů a starší olejové monochromní úpravy v odstínu šedookrovém. Tyto masivní vrstvy výrazně zaslepovaly modelaci a spolupodílely se na destrukci původní barevné úpravy. Pro prezentaci tedy byla vybrána etapa vrstvených nátěrů olovnatou bělobou s detaily oděvů figur zvýrazněnými metálem. Po odstranění mladších nátěrů bylo docíleno velmi pozitivního efektu, především proto, že po sejmutí značně silného šedookrového nátěru byla rehabilitována i plasticita modelace sousoší. Změna funkce díla z exteriérové skulptury tvořící celek spolu s architekturou na muzejní exponát umožnila zastavit proces restaurování v této fázi a nezasahovat dále do organismu díla. Výsledek pozorovateli přibližuje někdejší způsob povrchových úprav sochařských děl, ale zároveň nezastírá fragmentárnost jejich dochování, která svědčí o problémech spojených s jejich umístěním v exteriéru.

V okamžiku, kdy se vyjasnil pravděpodobný historický vzhled sousoší, došlo také k rozhodnutí o způsobu provedení náhrady originálu novým dílem. Nabízely se dvě možnosti: provedení kamenosochařské kopie podle rekonstruovaného originálu a následně rekonstrukce barevnosti historickou technologií s použitím olovnaté běloby, či provedení faksimile dle originálu s následnou rekonstrukcí barevnosti užitím některých moderních nátěrových systémů. Od prosté reprodukce originálu zhotovením faksimile bylo upuštěno především vzhledem k rozptýlenosti povrchu skulptury, která na samotném originálním sousoší působí vizuálně zajímavým dojmem, na jeho reprodukci by však byla spíše rušivým prvkem při celkovém vnímání díla. Odlitek tohoto stavu by tedy působil plasticky nevýrazně a deformovaně. Proto byly zvažovány možnosti tvarové rekonstrukce. Varianta kamenosochařské kopie byla zavržena z důvodu časové a finanční náročnosti a také s ohledem na fakt, že se od počátku počítalo s barevnou úpravou povrchu. Podrobněji byla tedy rozpracována varianta náhrady originálu výdusem s rekonstrukcí barevné povrchové úpravy.

Aby byl naplněn cíl akce, totiž pokus o obnovení plnohodnotného výtvarného celku kapličky, byl zvolen postup, kdy byl nejprve dle

originálu proveden sádrový odlitek, který následně posloužil jako výchozí tvar pro rekonstrukci modelace sousoší. U povrchové úpravy originálu byly některé detaily vytvořeny v barevné vrstvě, respektive v barevné hmotě s plnivem.^[7] Rekonstrukční práce tedy v mnoha ohledech kopírovala tento postup. Šlo o doplňování i odebrání hmoty v řádech několika milimetrů s cílem zvýraznění, respektive rehabilitace sochařského reliéfu sousoší. Výjimku tvořily pouze koruny postav Panny Marie a Ježíška a pravá ruka Panny Marie, které byly na originálu sousoší doplněny v rámci některých z mladších oprav. Tyto části byly nahrazeny nově vytvořenými doplňky odpovídajícími použitému tvarosloví a výtvarnému výrazu sousoší. Tento postup se do určité míry i přiblížil původní metodě, při které figurální skupina vznikla sice postupem skulptivním, řada detailů však byla následně dopracována v barevné hmotě, tedy postupem modelačním. Nespornou výhodou zhotovení sádrového odlitku, který sloužil jako model pro rekonstrukci, byl především fakt, že nebylo nutné zatížit originál nanášením a následným odstraňováním materiálu pro rekonstrukční doplňky. Stav povrchu díla by ani po restaurování takový postup nedovoloval. K doplnění sádrového modelu byla užitá směs sádry a želatiny. Po dokončení rekonstrukce sousoší byla vyrobena silikonovo-sádrová forma a proveden výdusek na cementové bázi.

Klíčovým tématem se v poslední fázi stala konečná úprava povrchu. Na řadu přišel výběr materiálu. V rámci návrhu barevného řešení byl chemicko-technologický průzkum doplněn o důkladnější analýzu kovových aplikací, díky které bylo možné přesněji stanovit detaily pro nanesení plátkového kovu. Použití olejových barev vzhledem k vysoké alkalitě cementového výdusku nepřicházelo v úvahu.^[8] Nebylo by úplně vhodné ani z koncepčního hlediska, kdy by v takovém případě došlo k nežádoucímu kombinování snahy o napodobení historické technologie povrchové úpravy se zhotovením sochy technologií soudobou.

Důležitým argumentem při rozhodování o volbě materiálu byla i jeho životnost. V případě olejových nátěrů je zde, jak konečně ukazuje samotný originál, riziko vzniku krakel a odlučování nátěru v průběhu jeho stárnutí. Navíc při zamýšleném umístění v blízkosti frekventované silniční komunikace musel být brán zřetel i na budoucí údržbu díla, vystaveného depozici

Obr. 4. Rekonstrukce sousoší Panny Marie – stav po dokončení prací. Foto Martin Kulhánek.

Obr. 5. Rekonstrukce sousoší v sádře – model pro zhotovení výdusku. Foto Martin Kulhánek.

prachových a sazových částic. Nabízelo se tedy použití některého z fasádních nátěrových systémů, které jsou kompatibilní s daným minerálním podkladem. Z dostupných možností byl vybrán nátěrový systém na bázi silikonové pryskyřice. Použita byla směs v lazurní intenzitě. Průzkum kromě olovnaté běloby identifikoval také přídavek modrého a okrového pigmentu. Tomu odpovídalo i barevné vyznění díla, které bylo oživeno střídním chladnějšího a teplejšího odstínu bílé, tak aby bylo docíleno vzhledu blízkého dražšímu materiálu, v tomto případě bílému mramoru. Tento poznatek byl zúročen v rámci barevného pojednání povrchu výdusku, kdy byly přes sebe nanášeny tóny lomené modří a tóny lomené okrem. Pro docílení prohloubení barevného odstínu byl povrch finálně upraven silikonovým voskem a leštěn ovčí vlnou do požadovaného podlesku. Detaily oděvu byly zvýrazněny pozlacením dukátovým zlatem, které je oproti původně použitému металлу trvanlivější a není náchylné k oxidaci.

Popisovaný zákrok dokumentuje možnost využití syntetické systémy pro docílení malířského zpracování povrchové úpravy, a nikoli pouze jako mechanicky aplikovaný nátěr. Velkým přínosem byla dekorativní výmalba kapličky, provedená před osazením nového sousoší do jejího interiéru. Vzory šablonové malby byly voleny jednak podle dostupných archivních fotografií a také dle dobových analogií v rámci regionu (podobné vzory jsou použity v kapli na zámku Roztěž u Kutné Hory).

Diskuze k terminologii

Výsledný vzhled díla je kombinací tvarové dílčí rekonstrukce a doplnění reprodukováného povrchu originální skulptury, přičemž rozsah plastických retuší odpovídá rozsahu doplnění, které je akceptováno v rámci chápání pojmu restaurování. Kládeme-li si otázku, do jaké míry vychází sousoší (výdusek) z originálu, který je jím nahrazován, odpověď není zcela jednoznačná. Je proto poněkud komplikované zvolit vhodný termín pro daný úkon.

Pojem kopie pro náš případ není příliš vhodný. V současné terminologii představuje kopie v podstatě tvůrčí počín, jehož úkolem je pokud možno plnohodnotně nahradit historické dílo jak po stránce formální, tak po stránce obsahové. Je zde tedy určitý prostor pro vklad

samotného sochaře – kopisty, který je určen více faktory: jeho uměleckými a řemeslnými schopnostmi, výtvarným citem či znalostí autorského rukopisu nebo slohových charakteristik dané práce.^[9]

Naproti tomu pod pojmem faksimile si lze představit originál mechanicky reprodukovatelný odlitím, vydusáním do sejmuté formy včetně stop jeho stárnutí.^[10] Používání pojmu faksimile pro náhrady sochařských děl odlitky či výdusky je v terminologii české památkové péče ukotveno především od 80. let 20. století a souvisí s rozsáhlými náhradami kamenosochařských děl jejich replikami provedenými z anorganických i organických materiálů. Jedná se tedy o specifické užití tohoto pojmu, který je jinak používán v kontextu děl písemnictví a uměleckých děl na papíře.^[11] V případě faksimilií – výdusků – sochařských děl se dá hovořit o poměrně přesném opisu původního tvaru, nicméně vzhledem k technice provedení je možné předpokládat určité tvarové odchylky (například retuše defektů vzniklých v průběhu snímání formy).

Použití odlitku originálu, jeho následné doplnění a opětovné zaformování je dnes rozšířenou technikou při řešení podobných úkolů. Bohužel, v současné době není v památkové praxi kodifikován termín pro označování těchto děl, kombinujících mechanickou reprodukci originálu s autorským výtvarným zásahem směřujícím rozsahem k vizuálnímu scelení artefaktu. V konečném působení se tedy jedná částečně o reprodukci mechanického charakteru, částečně o rekonstrukci. Rekonstrukční charakter je v případě kutnohorského sousoší dán i snahou o evokaci původní barevné adjustace. Sousoší – výdusek – lze tedy považovat spíše za rekonstrukci, byť spíše v rovině povrchové úpravy.

Závěr

Celá popisovaná akce se stala zajímavým příkladem záchrany originálního díla a obnovení funkčnosti drobné památky. Ačkoliv se co do umělecké úrovně díla jednalo o jakousi dobovou sochařskou konfekci, a nejde tedy o práci umělecko-historicky nijak výjimečnou, její nezpochybnitelnou hodnotou je hodnota emocionální. Od osazení nového sousoší je kaplička pravidelně zdobena květinami, je i nyní stále živým místem.

Originál sousoší získal nový význam odkrytím původní barevnosti a i přes fragmentární dochování má jistě značnou výpovědní a výtvarnou hodnotu. Artefakt je v současné době prezentován v rámci výstavních prostor Spolkového domu v Lierově ulici v Kutné Hoře. Skutečnost, že se podařilo nalézt důstojné umístění originálu, je třeba jednoznačně vyzvednout jako pozitivní. V mnoha případech jsou umělecká díla, jež byla na svých původních místech nahrazena kopiemi, uložena v provizorních podmínkách či improvizovaných depozitářích a sklepeních. Takové umístění sice v lepším případě přímo nepoškozují jejich hmotnou podstatu, ale adekvátní prezentace historického díla dosud bývá spíše výjimkou. Zohlednění stop stárnutí při restaurování díla umožňuje divákovi vidět působení času na exteriérové sochařské památky.

Celý případ představuje dvě formy téhož výtvarného díla, které nás vedou k úvahám nad hodnotami, které představují. U originálu sousoší můžeme uvažovat o míře jeho estetizace pro galerijní expozici, o tom, kterou z fází jeho vývoje podrhnout, či naopak zda by nebylo vhodné omezit intervenci na minimum a zachovat všechny vrstvy jeho historického vývoje. Neboli zda upřednostnit hodnotu historického dokumentu před hodnotou estetickou či výtvarnou. V případě rekonstrukce naproti tomu můžeme vést diskuzi o tom, zda výsledný tvar reprezentuje odpovídajícím způsobem svoji předlohu, a do jaké míry rekonstrukční zásah na výchozí faksimilii posunul výraz sousoší směrem k autorskému dílu. Další otázkou je, zda je v případech, jako je tento, adekvátní užití alternativních novodobých metod rekonstrukce, či zda se držet tradičních technologických postupů. Popsaný příklad si v žádném případě neklade za cíl prosazovat zvolený postup jako jediný správný, ale ukazuje jej jako jeden z možných způsobů řešení komplexní problematiky dožívající polychromované skulptury lokálního významu, její náhrady na původním místě a restaurování a prezentaci originálu v novém kontextu.

Poděkování

Autoři článku by závěrem rádi poděkovali akademickému malíři docentu Jaroslavu J. Altovi za spolupráci při realizaci popisovaného projektu, zejména za pomoc při řešení otázek spojených s restaurováním a rekonstrukcí polychromie.

Obr. 6. Originál sousoší ve Spolkovém domě v Lierově ulici v Kutné Hoře. Foto Jakub Ďoubal.

Obr. 7. Rekonstrukce sousoší Panny Marie po osazení ve výklenkové kapliče. Foto Martin Kulhánek.

Poznámky

- 1 | Viz Altová, Blanka. Město Kutná Hora jako český barokní prostor? Konkretizace obrazu Kutné Hory jako českého prostoru v době baroka, v urbanistické koncepci města, ve výtvarném umění a v Kořínkových Starých pamětech kutnohorských. *Města a lidé*, č. 11, 2009.
- 2 | *Krátký výtah z dějin konventu ř. Sv. Voršily v Kutné Hoře od r. 1712–1912*. Kutná Hora: tiskem Karla Šolce, 1912.
- 3 | Výsledky restaurátorského průzkumu in: Kulhánek, Martin. *Restaurování části sousoší Panny Marie mezi anděly z výklenkové kaple ve Vocelově ulici v Kutné Hoře a zhotovení rekonstrukční faksimile sousoší*. [Diplomová práce.] Pardubice: Univerzita Pardubice, 2012.
- 4 | Ďoubal, Jakub. *Kamenné památky Kutné Hory: Restaurování a péče o sochařské památky*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2015.
- 5 | Kromě akrylátového prostředku Akrylkleber 498 20X byly testovány i materiály Beva a Paraloid, se kterými však nebylo dosaženo požadovaného výsledku.
- 6 | Práce byla realizována studenty Fakulty restaurování Univerzity Pardubice Martinem Kulhánkem a Lukášem Hřindou a pedagogem Jakubem Ďoubalem pod odborným dohledem garanta Jaroslava J. Alta.
- 7 | Dle chemicko-technologického průzkumu byla jako plnivo povrchové vrstvy užitá křemelina.
- 8 | K technice úpravy kamenosochařských děl olovnatou bělobou viz například Hackel, Andrea: *Öl- Bleiweißfassung auf Stein im Außenbereich. Untersuchung und Rekonstruktion eines historischen Anstrichsystems an zwei barocken Skulpturen von Giovanni Giuliani*. Institut für die Angewandte Kunst, 2012.
- 9 | Pojem kopie je ve výtvarném umění užíván pro dílo vytvořené nápodobou jiného díla, zpravidla později a někým jiným než jeho autorem, buď týmiž materiálovými prostředky a technickými postupy, nebo také prostředky jinými (například římská kopie řeckého originálu), a v jiné než originální velikosti. Viz Baleka, Jan. *Výtvarné umění. Výkladový slovník (malířství, sochařství, grafika)*. Praha: Paseka, 1997.
- 10 | K pojmu faksimile viz například Suchomel, Miloš. O výduscích a faksimiliích. *Památky a příroda*, 6, č. 5, 1981.
- 11 | V případě faksimile (lat. fac simile – udělej podobně) jde o věrné zpodobení předlohy, například kresby nebo písma, které je možné zmožít tiskem. Je užíván zvláště u podpisů, ale i starých listin a pečetí listin a pečetí používaných k výstavním účelům,

kde by mohl být originál ohrožen. Viz Jan Baleka, cit. v pozn. 9. *Slovník pojmů z dějin umění* obsahuje rozšíření pojmu i na dokonalou plastickou napodobeninu, barevně upravený odlitek sochy či reliéfu, popřípadě dokonalou kopii uměleckořemeslného díla. Viz Blažiček, O. J., Kropáček, J. *Slovník pojmů z dějin umění*. Praha: Odeon, 1991.

Výběr z literatury

- 1 | Altová, Blanka. Město Kutná Hora jako český barokní prostor? Konkretizace obrazu Kutné Hory jako českého prostoru v době baroka, v urbanistické koncepci města, ve výtvarném umění a v Kořínkových Starých pamětech kutnohorských. *Města a lidé*, č. 11, 2009.
- 2 | Baleka, Jan. *Výtvarné umění. Výkladový slovník (malířství, sochařství, grafika)*. Praha: Paseka, 1997.
- 3 | Blažiček, Oldřich Jakub, Kropáček, Jiří. *Slovník pojmů z dějin umění*. Praha: Odeon, 1991.
- 4 | Ďoubal, Jakub. *Kamenné památky Kutné Hory: Restaurování a péče o sochařské památky*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2015.
- 5 | Hackel, Andrea. *Öl- Bleiweißfassung auf Stein im Außenbereich. Untersuchung und Rekonstruktion eines historischen Anstrichsystems an zwei barocken Skulpturen von Giovanni Giuliani*. Institut für die Angewandte Kunst. [Diplomarbeit.] Wien: Universität für angewandte Kunst Wien, 2012.
- 6 | *Krátký výtah z dějin konventu ř. Sv. Voršily v Kutné Hoře od r. 1712–1912*. Kutná Hora: tiskem Karla Šolce, 1912.
- 7 | Kruml, Miloš. *O obrazu města, na příkladu Kutné Hory*. Wien: Institut für Baukunst und Bauaufnahmen TU Wien, 1991.
- 8 | Kulhánek, Martin. *Restaurování části sousoší Panny Marie mezi anděly z výklenkové kaple ve Vocelově ulici v Kutné Hoře a zhotovení rekonstrukční faksimile sousoší*. [Diplomová práce.] Pardubice: Univerzita Pardubice, 2012.
- 9 | Novotný, Vladimír. *O autentičnosti památek*. Památková péče, 29, 1969, č. 1.
- 10 | Petzet, Michael. *Genius loci – the Spirit of Monuments and Sites. In: Conserving the Authentic: Essays in Honour of Jukka Jokilehto*, Rome: ICCROM, 2009.
- 11 | Suchomel, Miloš. O výduscích a faksimiliích. *Památky a příroda*, 6, 1981, č. 5.
- 12 | Suchomel, Miloš. Příspěvek k diskusi o volbě památkových koncepcí při záchraně kamenných soch. *Umění*, 31, 1983.

Obr. 8. Rekonstrukce sousoší Panny Marie – celkový pohled na kapličku po dokončení prací v roce 2012. Foto Martin Kulhánek.